څېړنوال دکتور عبدالحکیم هلالي

د پښتو شعر د فونیمیکي الفبې لارښود

Ketabton.com

پښتو ټولنه

۱۳۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرنوال دکتور عبدالحکیم هلالي

د پښتو ژبې د خونيمګي الفبې

لارښود

پښتو ټولنه - د پوهنې ځانګه

مهتمم : محمد شیرين سنګري

د پښتو ټولنې د خپرونو پرلپسې نمره "۲۱۷"

۱۳۶۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی محمد داؤد د افغانستان ددولت رئیس او صدراعظم

پېژندګلوي

د (انګلیسي په پښتو) قاموس تر چاپېدو وروسته، د پښتو ټولنې تصمیم ونیو
چې د (پښتو په انګلیسي) قاموس هم د چاپ دپاره تیار کړي. د دې دپاره
چې لوستونکي په تلفظ کې مشکلات ونه ویني لازمه وګڼل شوه چې تلفظ په فونیمیک
تورو ولیکل شي. د فونیمیک phonemic تورو د ټاکلو دپاره د پښتو ټولنې د ژبپوهانو
او علمي موسسو نمایندګانو ته بلنه ورکړه چې فونیمیک توري تعیین او تثبیت کړي.
د تورو د ټاکلو نه پس، د ژبپوهنې لوی مدیر څېړنوال دکتور عبدالحکیم هلالي ته
وظیفه ورکړه شوه چې په دې باره کې یوه مفصله علمي مسوده ولیکي.
څرګنده چې د فونیمیک تورو په باب د علمي کمیټې فیصله وروستۍ پرېکړه نه ګڼل کېږي بلکه
هیله ده چې د ګډو د څېړنو دپاره په محترم هلال د دې پرېکړې هر اړخ ته اعتنا وکړي.
دا هم باید ووایو چې شاید د غیر لازمو تورو له امله د میتود اړخ لري. په لاتیني تورو باندې
د پښتو د لیک اړوند په برخه کې نیمګړتیا د څېړنو او اړخونو اړتیاوې او د تورو ملحوظات تر ګرځي
د دې لپاره خواخوږي تصمیم منل شي او باید پرېکړه تعمیم شي.

څېړنوال محمد صدیق روهي

د پښتو ټولنې رئیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان | مخ

لومړۍ برخه

۱ـ سریزه ۱
۲ـ د پښتو ژبې مئلې سوبې فونیمیکه الفبې ۸
۳ـ د فونیمیکې الفبې احتیاطي توري ۱۱
٤ـ فونیمیکه الفبې او دخیلې عربي کلمې ۱۳
۵ـ د پښتو ژبې بشپړه فونیمیکه الفبې ۲۲

دوهمه برخه

۶ـ د کوهستان شفق (بینوا) ۲۷
۷ـ لنډۍ ۳۳
۸ـ خوږه به سبه وي (الفت) ۳۵
۹ـ لنډۍ ۳۸
۱۰ـ سپوږمۍ (بینوا) ٤۰
۱۱ـ لنډۍ ٤٤
۱۲ـ ساقي (اجمل ختک) ٤۶
۱۳ـ سپوږمۍ (لایق) ٤۸
۱٤ـ محشر (عبدالباري جهاني) ۵۱

سریزه

د پښتو ژبې رغیز خصوصیتونه د اوسني معمول لیك
په مرسته په واقعي بڼه نه څرګندېږي. د دې
علت دا دی چې :

۱) د پښتو ژبې په اوسني لیك کې ځیني واولونه
د کلمو په ځینو برخو کې کومې مشخصې علامې (ګرافیمونه)
نه لري، لکه: د {ژړل} کلمه چې د پنځو فونیمونو
(رغیزو واحدونو) /ž-ə-r-ə-l/ څخه جوړه ده،
خو په لیك کې یوازې په دریو توریو {ژ - ړ - ل} سره لیکله کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲) په اوسني ليک کې څو مختلف فونيمونه په يوه توري سره ليکل کيږي . د پښتو ژبې د بېلو بېلو فونيمونو (بېغيزو - واحدونو) لکه: /o/، /u/ او /w/ د پاره په اوسني مروج ليک کې يوازې يو توری { و } ستر. مثالونه يې په لاندې کلمو کې ليدلای شئ:

کور - /kor/

سور - /sūr/

خوړل - /xwarəl/

۳) په مروج ليک کې د /a/ او /ə/ فونيمونو د پاره چې د کلمو په پای کې راغلي وي، يوازې يوه علامه { ه } ستر لکه:

زړه / zrə /

زره /zara/

پسه /psə/

شپه /špa/

٤) په اوسني ليک کې کله کله د يوه فونيم (بېغيز واحد) د څرګندولو د پاره دوه توري ليکل کيږي . د مثال په ډول، د{ او بر}،

(c) ketabton.com: The Digital Library

{اوده}، {اور} کلمې چې په سر کې یې یوازې یو فونیم /o/ دی خو په لیک کې د غه یو فونیم په دوو توردو {ا + و} سره لیکل کیږي لکه:

اوبه - /obə/

اوړه - /oṛə/

اور - /or/

په همدې ډول د پښتو ژبې د فونیمونو (بنغیزو واحدونو) او گرافیمونو (تورو) ترمنځ پوره سمون نه لیدل کیږي. قاموس لیکونکو د غه د پښتو ژبې د بنغونو او لیک ترمنځ بېلتون درک کړی دی. نو ځکه کوښښ یې کړی چې په قاموسونو کې د پښتو لغتونو د لوستلو د پاره یو ډول سیستم غوره کړي. محمد گل مومند په خپل قاموس (پښتو سیند - ۱۳۱۶) کې د کلمو د لوستلو دپاره د مخففونو یو سیستم غوره کړی چې په لاندې ډول ښودل کیږي:

اخیستل - (م، مك، سامع، سا، حرمز، سا)

ارزان - (مف، سا، مف، م، سا)

د پښتو قاموس لیکونکو بیا د پښتو سیند مرکب مخففونه

لنډ ساده کړي دي . په دې قاموس کې يې د کلمو دلوستلو دپاره
د داسې بسيطو تورو څخه کار اخيستی چې هر توری يې د هغو
حرکتونو نمايندګي کوي چې اصلاً په عربي ژبه کې معمول دي، لکه

کوږ (ض، ج، س)
ژړه (س، ز، س)
زړه (ف، ف، س)

په ظفر اللغات کې د کلمو دلوستلو دپاره د تلفظ پرځای د کلمو
سپلابيز بېلوالی ښوول شوی دی او په زياتو برخو کې پر سپلابونو
حرکتونه هم ښوول شوي دي، لکه :

ايشول - (اِ - شَ - وْلْ)
ابتدا - (اِبْ - تِ - دَا)

په پښتو ژبه (قاموس) کې چې په پېښور کې خپرېږي د کلمو
دلوستلو دپاره د يوه داسې ترتيب څخه کار اخيستل شوی چې په هيڅ
نامه يې نه شو نوموﻻی . ځکه چې کوم ټاکلی سيستم نه لري.
د کلمو دلوستلو دپاره کله د سپلابيز بېلوالي څخه کار اخيستل شوی
او کله بيا د مطلوبې کلمې توري په جلا جلا ډول په قوس کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکل سوي او حرکتونه یې ښودل سوي دي، لکه:

انډول :- (اَنډ + وَل)

استوګن :- (آ + سْ + تو + ګَ + نْ)

او داسې نور...

دغه ډول د لوستلو یا د تلفظ د څرګندولو سیستمونه نه دیوې خوا د ډېرو لوستونکو د پاره مشکل او د بلې خوا د کلمو تلفظ نه افاده کوي، بلکه یوازې د کلمو د تورو حرکتونه یا د کلمو توري او سېلا بېل بېلوالی ښیي. دغه ډول سیستمونه د کلمو د بڼې جوړښت او د بڼې خصوصیت سره پوره سمون نه لري.

دغه علت دی چې کله کله قاموس لیکونکي د سترو اشتباهاتو سره مخامخ سوي دي.

د پښتو ژبې په مروج لیکدود کې هغه کلمې چې په /a/ او /ə/ ختمیږي، دواړه واولونه په یوه توري { ه } سره لیکل کیږي. خو ځینو قاموس لیکونکو دغه دواړه واولونه چې د کلمو په پای کې راغلي وي د تلفظ د افادې په برخه کې ساکن بللي دي، لکه:

زړه (س ز س)

زړه (فِ ر ف س)

دغه {ه} علامه چې په پورتنيو کلمو کې راغلې ده ، ساکنه نه ده بلکه په لومړۍ کلمه کې د /ə/ او په دوهمه کلمه کې د /a/ د ږغونو څرګندونې يوه ليک نښه ده.

څرنګه چې د يوې خوا د پښتو ژبې د ږغونو او ليک تر منځ بېلتون موجود دی او د بلې خوا دغه ډول د تلفظ د افادې سيستمونه چې زموږ په قاموسونو کې مروج دي ، د کلمو پوره او سم تلفظ نه سي افاده کولای ، نو يوازنۍ سمه لاره به دا وي چې په پښتو قاموسونو کې د کلمو تلفظ په لاتيني تورو وليکل سي.

په لاتيني تورو سره کېدای سي چې د پښتو کلمو سم تلفظ افاده سي .

څنګه چې اوس په پښتو ټولنه کې پر پښتو - انګليسي قاموس کار کيږي ، نو ددې دپاره چې د پښتو لغتونو د تلفظ د څرګندولو دپاره د لاتيني تورو يو داسي سيستم غوره سي چې د يوې خوا بين المللی شهرت ولري او د بلې خوا په افغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژبنيو تحقيقاتو کې زموږ د پوهانو ترمنځ يو معياري حيثيت غوره کړی، نو د عمل په ډير شمير د دوشنبې په ورځ په پښتو ټولنه کې يوه علمي غونډه وشوه. دې غونډې ته د فونيميکې الفبې د تطابق لپاره دغه پوهان راغلي وو:

ښاغلی پوهاند عبدالحی حبيبي

ښاغلی پوهاند عبدالشکور رشاد

ښاغلی پوهاند رحيم الهام

ښاغلی عبدالرؤف بينوا

ښاغلی پوهاند دکتور سيد بهاوالدين مجروح

ښاغلی ښپږنوال محمد صديق روهي

ښاغلی ښپږندوی عبدالله خدمتګار

ښاغلی دکتور مجاور احمد زيار

ښاغلی ښپږنوال دکتور سيدالشاه پولاد

ښاغلی ښپږنوال دکتور دولت محمد

ښاغلی عبدالجليل وجدي

ښاغلی ښپږنوال دکتور عبدالحکيم هلالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې غونډه کې د پښتو ژبې د فونیمیکې الفبې په برخه کې
پوره بحث او غور وشو. وروسته له هراړخیزې څېړنې، د -
غونډې د ټولو ګډون کوونکو د خوا د پښتو ژبې د بڼ غونو
د افادې د پاره یو فونیمیک سیستم ومنل سو چې دلته راوړل کېږي

د پښتو ژبې منلې سوې فونیمیکه الفبې

		د فونیمیکې الفبې توری	معمول توري
atal, sar, ṣ̌pa	اتل، سر، ښپه	a	ا
ās, wyāṛ, sabā	آس، ویاړ، سبا	ā	آ
bāṛ	باړ	b	ب
Paṣto	پښتو	p	پ
tor	تور	t	ت
ṭol	ټول	ṭ	ټ
joṛ	جوړ	j	ج
čākū	چاکو	č	چ

		د فونيميكې الفبې توري	معمول توري
ǰāy	ځاى	ǰ	ځ
cok	څوك	c	څ
xor	خور	x	خ
dod	دود	d	د
ḍer	ډېر	ḍ	ډ
rap	رپ	r	ر
ṛūnd	ړوند	ṛ	ړ
zoṛ	زوړ	z	ز
žwənd	ژوند	ž	ژ
ẓaǧ	ږغ	ẓ	ږ
samūn	سمون	s	س
šəl	شل	š	ش
ṣāǧəlay	ښاغلى	ṣ	ښ
ǧamay	غمى	ǧ	غ
kār	كار	k	ك

(c) ketabton.com: The Digital Library

		دفونيميکې الفبې توري	معمول توري
gaḍ	ګډ	g	ګ
lās	لاس	l	ل
mor	مور	m	م
nən	نن	n	ن
maṇa	مڼه	ṇ	ڼ
wādə, žəṛawəl	واده، ژړول	w	و
har, sahār	هر، سهار	h	ه
yor, melmastyā	يور، ميلمستيا	y	ي
saṛay	سړی	ay	ی
hosəy	هوسۍ	əy	ۍ
wir (څ ج) Tši ایښي	وير	i	ي
ter, maste	تېر، مستې	e	ې
Kor	کور	o	و (مجهول)
lūr (بې منیم) Gūru ګورو	لور	ū	و (معروف)
sur	سر (په موسيقۍ کې)	u	پېښن

(c) ketabton.com: The Digital Library

زبر	1 ×	ابرة (حاصل)	1bra
زورکی	ə	نیکه، لوستل	nikə, lwastəl
درج د ځای د بنو ولو د پاره دالاندی علامه منل سوې ده:			
نج	´	کوته	kotá

احتیاطي: ث (θ)، ذ (d)، ح (h)، ص (s)، ض (z)، ط (t)، ظ (z)، ع (ʕ)، ف (f)، ق (q)، ء (')، معدوله واو (ʷ). جرمني (w)، انګلیسي (v) او روسي (B) په (v).

د فونیمیکي الفبې احتیاطي توري

د پښتو ژبې د فونیمیکي الفبې د جدول په پای کې داحتیاطي په نامه ځيني توري ليکل سوي دي. د ژبنيو مسألو په علمي څېړنو کې ددې تورو ليکلو ته ضرورت ليدل کيږي. په همدې اساس د پښتو ژبې د فونيمکي الفبې په پای کې داول

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوي دي.

کړ وغوا ړو چي د دخیلو عربي کلمو، لکه: { ثواب، حوض، ذکاوت، صبر، ضرر، طالب، ظالم } اصلي عربي تلفظ او د دغو کلمو پښتو تلفظ سره مقایسه کړ و، نو د مقایسي د پاره مجبور یو چي د پورتنیو کلمو د اصلي تلفظ د افادي د پاره هم په فونیمیکي الفبې کي تاکلي توري ولرو. او س به د لته د مثال په ډول د پورتنیو کلمو پښتو او اصلي عربي تلفظونه په مقایسوي ډول په فونیمیکي الفبې سره ولیکو:

په لیک کي	اصلي عربي تلفظ	پښتو تلفظ
ثواب	/θawāb/	/sawā́b/
حوض	/ḥawẓ/	/hawẓ/
ذکاوت	/ðakāwat/	/zakāwát/
صبر	/ṣabr/	/sábər/
ضرر	/ẓarar/	/zarár/
طالب	/ṭālib/	/tālíb/
ظالم	/ẓālim/	/zālím/

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه نور احتیاطي توري هم ددې مقصد دپاره لیکل سوي دي . د / ع ، ف ، ق / مفصله شرح د (فونیمیکه الفبې او دخیلي عربي کلمې) تر عنوان لاندي راغلې ده .

فونیمیکه الفبې او دخیلي عربي کلمې

د پښتو ژبې په مروجې الفبې کې لس داسي توري سته چي په دخیلو عربي کلمو کي راځي . دغه لس توري په عربي ژبه کې دخاصو عربي بغونو دپاره تاکل سوي دي . که څه هم دغه لس توري په هغو کلمو کې چي پښتو ژبې ته داخلي سوي او اوس په پښتو ژبه کې مستعملې دي ، لیکل کیږي ، خو پښتانه يې د عربو په شان نه تلفظ کوي . دغه لس توري دا دي : ث ، ح ، ذ ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ع ، ف ، ق .

د دغو يو تنيو تورو د جملې څخه ، چي په عربي دخیلو کلمو کې استعمالیږي او د عربي ژبې دخاصو بغونو نماینده ګي کوي ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وه يې د پښتو ژبې د نغیز جوړښت پر اساس په مفخن ډول تلفظ کیږي.

او وه توري دادي: ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ.

مثالونه يې لاندې ښوول کیږي:

په لیک کې	عربي تلفظ	پښتو تلفظ
ثابت	/θābıt/	/sābít/
حاصل	/h̲ās̲ıl/	/hāsıl/
ذکي	/ðaki/	/zakí/
صادق	/s̲ādıq/	/sādíq/
ضعیف	/z̲aʕif/	/zaʕíf/
طاقت	/t̲āqat/	/tāqát/
ظرفیت	/z̄arfiyat/	/zarfiyát/
ث، ص	/θ, s̲/	/s/
ذ، ض، ظ	/ð, z̲, z̄/	/z/
ح	/h̲/	/h/
ط	/t̲/	/t/

مګر د {ع، ف، ق} توری د تلفظ په برخه کښې بیا خبره بل ډول ده.

ع / ʕ / د خیل کانسوننټ دی چې په عربي دخیلو کلمو کښې راځي. په لیک کښې {ع} لیکل کیږي. ځینې پښتانه یې عربي ته ورته د / ع / په ډول تلفظ کوي لکه:

عادت /ʕadát/

وعده /waʕdá/

عسکر /ʕaskár/

مګر ځینې پښتانه یې بیا د وینا په وخت کښې بېخي حذفوي او یوازې په هغو واولونو اکتفا کوي چې تر / ع / وروسته یا د مخه راغلي وي. د حذفولو طریقه یې په دې ډول ده:

۱) که چیرې د دخیلو عربي کلمو د سېلابونو په سر کښې / ع / وي نو په وینا کښې د غه / ع / له منځه ځي او یوازې هغه واول څخه شروع کیږي چې په سېلاب کښې تر / ع / وروسته راغلی وي؛ یعنې په سېلاب کښې د هغه واول څخه شروع کیږي چې تر / ع / وروسته موقعیت لري:

مثالونه یې دادي:

په لیک کې	عربي اصلي تلفظ	حذف سوي پښتو تلفظ
عادت	/ʕādat/	/ādát/
عاجل	/ʕājıl/	/ājíl/
عبادت	/ʕıbādat/	/ıbādát/
عسکر	/ʕaskar	/askár/

۲) کله چېرې چې د عربي دخیلو کلمو د سیلابونو په پای کې /ع/ وي نو په وینا کې د غږ /ع/ له منځه ځي او سیلاب په هغه واول سره پای ته رسیږي چې تر /ع/ د مخه راغلی وي

مثالونه یې دادي:

په لیک کې	عربي اصلي تلفظ	حذف سوي پښتو تلفظ
موضوع	/mawẕoʕ/	/mawzó/
شروع	/šuroʕ/	/šuró/
استعمال	/ıstıʕmāl/	/ıstımā́l/
وداع	/wıdāʕ/	/wıdā́/

ف /f/ دخیل کانسونینټ دی چې په عربي دخیلو کلمو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځي. ځيني پښتانه يې د /پ/ او ځيني يې د عربي تلفظ
په دول /ف/ وايي. مثالونه يې دا دي:

فرمان /farmán/

فاصله /fāsɪlá/

فکر /fíkar/

صفت /sɪfát/

ق /q/ يو دخيل فونيم دی چې په عربي دخيلو کلمو
کې راځي. ځيني پښتانه يې د /ک/ او ځيني يې تقريباً د
عربي تلفظ په دول /ق/ وايي. مثالونه يې دا دي:

قانون /qānū́n/

قاموس /qāmū́s/

حقايق /haqāyíq/

د پورتنيو لنډيو يا دوني څخه دې نتيجې ته رسيږو چې:

۱) د عربي ژبې تو لې هغه دخيلې کلمې چې اوس په پښتو
ژبه کې استعماليږي او په ليک کې د غو توريو {ث، ح، ذ،
ص، ض، ط، ظ} پکښې راځي د فونيميکي الفبې په داسې

تورو سره یې لیکوچې د دغو عربي تورو پښتو تلفظ څرګندوي لکه

ثابت /sābit/

صادق /sādíq/

ذکي /zakí/

ضرورت /zarūrát/

ظالم /zālím/

طاقت /tāqát/

حال /hāl/

۲) /ق/ او /ف/ د پښتو ژبې دوه دخیل فونیمونه دي. دغه فونیمونه په دخیلو عربي کلمو کې چې په پښتو ژبه کې استعمالیږي د اکثرو باسوادو پښتنو د خوا عربي ته ورته تلفظ کیږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کې (د دخیلو عربي کلمو د تلفظونو په برخه کې) او هم په فونیمیکې الفبې کې د دغو پورتنیو عربي تورو په هغو لاتیني تورو سره لیکوچې د عربي تلفظونو د څرګندولو د پاره ټاکل سوي، لکه:

قاموس /qāmús/

(c) ketabton.com: The Digital Library

قول	/qawl/
قلم	/qalám/
حق	/haq/
حقایق	/haqāyiq/
فرق	/farq/
فرعي	/farʿí/
فیصله	/faysalá/
فلسفه	/falsafá/
فایده	/fāydá/
فرمان	/farmān/
صفت	/sıfát/

هغه دخیلې عربي کلمې چې د تاریخ په اوږدو کې یې خپله بڼه بدله کړې او اوس په پښتو ژبه کې په اوښتي (مفعن) ډول استعمالیږي د پښتو قاعدې څخه مستثنی ګڼل کیږي.

د مثال په ډول، د {کمیس، وخت} کلمې چې اوس په دغه شکل ویلې کیږي او هم په دغه شکل لیکلې کیږي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصلي عربي ليکلي شکلونه يې {قميص، وقت} دي.

که چيرې په قاموسونوکې د دې ډول کلمو تلفظ ليکو او يا غواړو چې دا ډول کلمې په فونيميکي الفبې وليکو، نو داسې به يې ليکو:

کميس /kamís/

وخت /waxt/

په پښتو ژبه کې داسې نورې مغغنې کلمې سته چې اوس په ليک او لوست کې يوازې په مغغن شکل مستعملې دي، لکه:

اديره /adirá/

اورته /awráta/

او داسې نورې ...

۳) /ع/ د پښتو ژبې يو دخيل فونيم دی. د غه فونيم په دخيلو عربي کلموکې چې په پښتو ژبه کې استعماليږي، د اکثرو باسواد و پښتنو دخوا د کلمو په زيات و برخو کې عربي ته ورته تلفظ کيږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کې (د دخيلو کلمو د تلفظونو په برخه کې) او هم په فونيميکي الفبې کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه پورتني توري په هغه لاتیني توري سره لیکو چي د عربي تلفظ د څرګندولو د پاره ټاکل سوي دي، لکه :

عادت /ʕādát/

عبادت /ʕɪbādát/

وعده /waʕdá/

استعمال /ɪstɪʕmāl/

د /ع/ فونیم چي د کلمو په پای کي راغلی وي، که څه هم په اوسني مروج لیک کي لیکل کیږي، خو په زیاتو موارد و کي نه تلفظ کیږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کي (د دخیلو عربي کلمو د تلفظ په برخه کي) او هم په فونیمیکي الفبې کي د دغه توري تلفظ نه لیکو، لکه :

موضوع /mawzó/

شروع /šuró/

اجتماع /ɪjtɪmā́/

وداع /wɪdā́/

او داسي نور...

د پورتني (فونيميکه الفبې او دخيلي عربي کلمې) بحث
په نتيجه کې د پښتو ژبې د بشپړې فونيميکې الفبې توري
په دې ډول ټاکل کيږي :

د پښتو ژبې بشپړه فونيميکه الفبې :

معمول توري	د فونيميکې الفبې توري		
ا	a	سړ، اتل، شپه	sar, atál, špa
آ	ā	آس، وياړ، سبا	ās, wyāṛ, sabā
ب	b	بار	bār
پ	p	پښتو	paṣtó
ت	t	تور	tor
ټ	ṭ	ټول	ṭol
ث	s	ثابت	sābít
ج	ǰ	جوړ	ǰor
چ	č	چاکو	čākū

معمول توري	دفونيميکې الفبې توري		
ځ	j	ځای	jāy
څ	c	څوک	cok
ح	h̲	حاصل	h̲āsil
خ	x	خور	xor
د	d	دود	dod
ډ	ḍ	ډېر	ḍer
ذ	z	ذکي	zakí
ر	r	رپ	rap
ړ	ṛ	ړوند	ṛūnd
ز	z	زوړ	zoṛ
ژ	ž	ژوند	žwənd
ږ	ẓ	ږغ	ẓaǧ
س	s	سم	sam
ش	š	شلومبې	šlūmbé
ښ	ṣ	ښاغلی	ṣāǧə́lay

		د فونیمیکې الفبې توري	معمول توري
sādíq	صادق	s	ص
zarár	ضرر	z	ض
tāqát	طاقت	t	ط
zālím	ظالم	z	ظ
ʕādát, waʕdá, mawzó	عادت، وعده، موضوع	ʕ	ع
ğamáy	غمې	ğ	غ
fāsılá	فاصله	f	ف
qānū́n	قانون	q	ق
Kār	کار	k	ک
gaḍ	ګډ	g	ګ
lās	لاس	l	ل
moṛ	موړ	m	م
nən	نن	n	ن
maṇá	منه	ṇ	ڼ
wādə́, žəṛawə́l	واده، ژړول	w	و

(c) ketabton.com: The Digital Library

		د فونيميکي الفبې توري	معمول توري
har, sahār	هر، سهار	h	ه
yor, wyār, melmastyā	يور، وياړ، مېلمستيا	y	ي
kor, obə	کور، اوبه	o	و
sūr	سور	ū	و
sur	سُر (په موسيقۍ کې)	u	پېښ
ıbrá, ımzá	ابره، امضا	ı	زير
wir	وير	i	ي
ter, masté	تېر، مستې	e	ې
saráy	سړی	ay	ی
heləy	هيلۍ	əy	ۍ
niká, zṛə	نيکه، زړه	ə	زورکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه برخه

په دې برخه کې د پښتو ژبې د فونیمکي
الفبې د زده کړې د پاره یو څو شعرونه
او لنډۍ هم په اوسني مروج لیک
او هم په فونیمیک الفبې سره لیکل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکوهستان شفق

dəKohestắn šafáq

هندوکش پر سر لمبې دي
که اسمان سره کناره ده

hendūKúš pər sar lambé di
Kə asmắn sra Kenārá da

دکوم سوي زرګي آه دی
یا د وینو فواره ده

də Kūm sə́wi zırgí·āh day
yā də winū fawārá da

که چنګیز دعصر توره
چي له تیکي را بکاره ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

Kə čangéz də ʕásər tū́ra
či lə téki rāṣkārá da

یا خو بل د میني اور دی
د فلک پرې سوی کور دی

yā xū bal də míni orday
də falák pre səway kor day

د سکندر د وخت شهید دی
په حسرت گوري بگرام ته

də skandár də waxt šahíd day
pə hasrát gū́ri bagrā́m tə

یا لېوال روح د عاشق دی
چي ورځي د یار سلام ته

yā lewā́l roh də ʕāšuq day
či wərǰí də yar salā́m tə

یا واله د سرو شرابو
چي تویېږي یوه جام ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

yā wālə́ də sro šarābū
či tūyiẓi yəwə́ jām tə
دا میدان د کربلا دی
که سالو سور د لیلا دی

dā maydā́n də karbalā́ day
kə sālū́ sūr də laylā́ day
دا زرگی د اسمان و چاود
که سینه د دیوانه ده

dā zırgáy də asmā́n wə́čāwd
kə siná də dewānā́ da
یا ساقی له لاسه ښکته
چپه سوې پیمانه ده

yā sāqí lə lāsá ṣkə́ta
čapá sə́we paymāná da
او که دې د عبرت لیک دی
ښه رنگینه افسانه ده

aw kə dars də ʿibrát lik day
ṣə rangína afsāná da

موږ ته یاده جانبازي کړي
د نیکونو سربازي کړي

mūẓ tə yā́da jānbāzí kṛi
də nikū́nū sarbāzí kṛi

د مؤمن د زړه په وینو
شیرینو سور کړی لاس دی

də momín də zṛə pə winū
širinó sūr káray lās day

که کفن د شهیدانو
پرښتو نیولی پاس دی

kə kafán də šahidā́nū
pariṣtó niwə́lay pās day

یا د نیا کی خونریزي ده
پر افق یې انعکاس دی

yā dunyā́ ki xūnrizí da
pər ofúq ye ınıkā́s day

يه ، شفق د كوهستان دى
را چاپېره پر اسمان دى

ya, šafáq də kohestā́n ḍay
rāčāpéra pər asmā́n day

دې شفق کې ستورې ښکاري
که صدف دی سره دریاب کې

de šafáq ki stū́ri ṣkā́ri
kə sadáf di srə daryā́b ki

یا حساس زړه د شاعر دی
چې ډوب سوی په خوناب کې

yā hasā́s zṛə də šāsír day
či ḍūb sə́way pə xūnā́b ki

یا یتیم دی او ښکلي تخي
د دې دهر په سیلاب کې

yā yətím day ŭṣki cāci
ðəðe ðáhar pə selāb ki

که سپين غاښ دي ځليده کي
د محبوبي په سره خوله کي

ka spin ğāṣ di ǰaleðə́ ki
ðə mahbūbi pə sra xulə ki

دا پر غرونو اوريځ نه ده
دود سو جګ له کوهستانه

dā pər ğrūnū oryáǰ nə ða
dūð sū ǰəg la kohestāna

يا سپيري پاڼي تاريخ دی
چي قصي کړي له باميانه

yā speré pāṇi tāríx ðay
či qəsé kṛi lə bāmyána

يا خوګرد زموږ پښو دی

چي باج خلي له آسمانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

yā xū gard͡ə zumū́z̤ də p̤so day
či baj áxli lə asmā́na

داچې شنې د کې ولې دي
د اسمان د مخ خولې دي

ð͡ā či šne ð͡əki walé di
ð͡ə asmā́n də məx xwle ð͡i

لنډۍ

ته بختور يې سوداګره
چې مرغلرې خرڅوې شمېرې خالونه

tə baxtawə́r ye sawdāgə́ra
či marǧalə́ri xarcawé šmeré xálū́na

ما د اسمان سپينه سپوږمۍ کې
چې د جانان پر کيږدۍ تل ولاړه يمه

mā ð͡ə asmā́n spína spoẓməy ke
či ð͡ə jānā́n pər kiẓdə́y təl walā́ṛa yə́ma

سپیني کوټې دي کندوالې سي
زما یادیږي د کیږدۍ سره شمالونه

spini koṭe di kanḍwāle si
zmā yādiẓi də kiẓdə́y sə šamālūna

که دیدن کړې ګودر ته راسه
زه به منګۍ په لپو ورو ورو ډکومه

kə didán kṛe gūdər tə rā́sa
zə bə məngáy pə lə́pū wrō_wró ḍakawə́ma

ګودر ته جم راپسي راسه
یوه شېبه به دي په سره زړه ووینمه

gūdə́r tə jəm rāpasé rā́sa
yawá šebá bə di pə sə zṛə wəwinə́ma

خوله به د خدای په رضا درکم
منګۍ مي ولي سوروې لنده دي کړمه

xwlə bə də xdā́y pə razā́ də́rkam
məngáy mi wə́li soraawé landá di kṛə́ma

(c) ketabton.com: The Digital Library

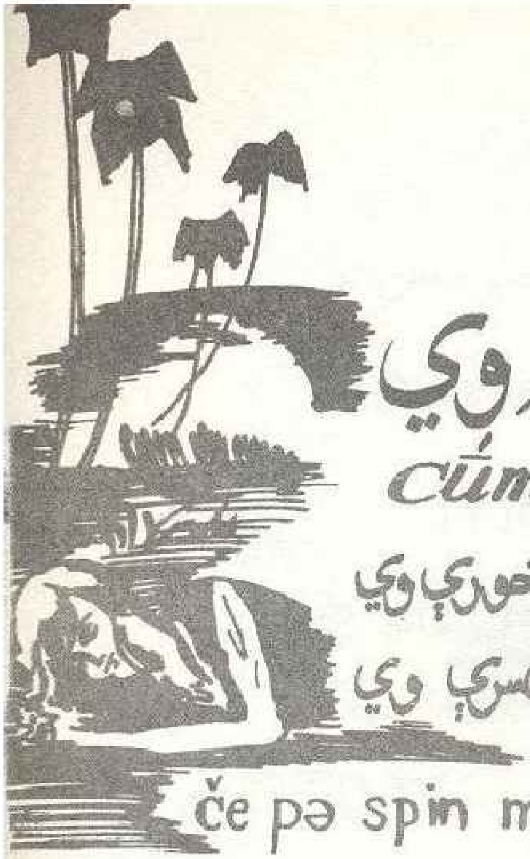

څومره به ښه وي

cúmra bə ṣə wi

چې په سپین مخ دې زلفې خورې وي
سترګې دې تورې شونډې دې سرې وي

če pə spin məx de zə́lfe xwaré wi
stə́rge de tóre šū́nḍe de sre wi

زه یم او ته یې نازو نخرې وي
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

zə yəm aw tə ye nā́zo naxré wi
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

چې زه حیا کړم او ته شوخي کړې
زه جرئت نه کړم خو ته مستي کړې

če zə hāyā́ Kṛəm aw tə šoxí Kṛe
zə jurát nə Kṛəm xu tə mastí Kṛe

شي مهربانه او دلداري كړي
څومره به ښه وي ، څومره به ښه وي

še mehrabā́na aw deldāri Kṛe
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

چې مې حيا شي له ګونډې لرې
زه در نږدې شم ته وايې لرې

če me hayā́ ši laẓ ǧū́nde lá re
zə dər nezdé šəm tə wā́ye láre

در ته شروع كړم د عشق سندرې
څومره به ښه وي ، څومره به ښه وي

dər tə šuró Kṛəm də ɛišq sandáre
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

چې ستا په غاړه وي امېلونه
زه دې ورېل كې ږدمه ګلونه

če stā pə ǧā́ṛa wi amelū́na
zə de warbál Ke ẓdə́ma gulū́na

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راته وایې د زړه حالونه
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

tə ráta wáye də zṛə hālúna
cúmra bə ṣə wi, çúmra bə ṣə wi

چې درته وایم په ما یې ګرانه
له ټول عالمه له درست جهانه

če dərtə wáyəm pə mā ye grāna
lə ṭol ʿālāma lə drəst jahāna

ته وایې نه یم دومره ارزانه
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

tə wáye nə yəm dúmra arzána
cúmra bə ṣə wi, cúmra bə ṣə wi

چې شم بېخوده او هرڅه وایم
د ډېرې زیاتې له حده ستایم

če šəm bexúda aw hárca wáyəm
ḍéra de zyáta lə háda stáyəm

ته راته وايې چې زه خو ستايم
څومره به ښه وې، څومره به ښه وې

tə rā́ta wāye če zə ɔcū stā́yəm
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

لنډۍ

د نجلۍ تي ته مې لاس ور ور
د غرڅنۍ په څېر يې ووهل توپونه

də njələ́y ti tə mi lās wárwər
də ğarcanə́y pə cer ye wə́wahəl ṭopū́na

د نجلۍ درې شيه مزه کړې
تنګې پايڅې زړې پڼې واړه ګامونه

də njələ́y dre šáya mazá kṛi
tə́ngi pāycé zṛ́i paṇé wāṛə́ gāmū́na

چې خوله مې خوږه صرفه پرې نه کړه
شکر نه ده چې په تول به کړ سينه

či xwlə mi xwre sarfá pre mə́ḱṛa
šaḱára nə́δa či pə tol bə ḱáma sína

سبا به بیا کډي بارېږي
د دښت ګلان به ستالمنه بويوينه

səbā́ bə byā ḱāḍi bāriẓi
δə δaṣt gulā́n bə stā ləmə́na būyəwína

چي د وصال د پیالو وېش و
زه په ځنځیر د خپل قسمت ترلې ومه

či δə wisā́l δə pyāló weš wū
zə pə ǰənǰír δə xpəl qismát təṛále wə́ma

که دي د یدن زما په کار وي
سپوږمۍ ته ګوره زه پر بام ولاړه یمه

ḱə di δidā́n zumā́ pə ḱār wi
spoẓmə́y tə góra zə pər bām walā́ṛa yə́ma

(c) ketabton.com: The Digital Library

Spoẓmáy

سپوږمۍ

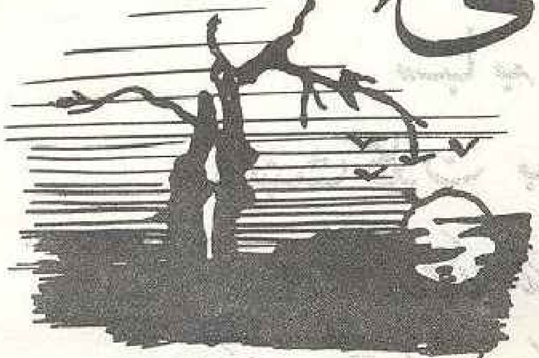

د آسمان لويه دنيا کې
تر سپوږمۍ ښکلې زيبا يې

Da asmān lóya dunyā́ ki
tə spoẓmáy ṣ̌kwəle zebā́ ye

رنګ الوتې ګونه زرده
ته ويشتلې په زړه چا يې

rang alwū́te gūná zárda
tə wistále pə zṛə čā́ ye

جوړه ما غونډې غمجنه
څوک دې نشته يک تنها يې

Jóṛa mā ǧūndi ǧamjəna
cok di nəṣ̌tə yak tanhā́ ye

راته ووایه له میني
څه در سوي نازنیني

rā́tə wə́wāya lə mini
ca dər sə́wi nāzaníni

لالهانده سره ښوري
په شپه هرځای کې ولاړه

lālahā́nda sará ṣ̌óre
pə ṣ̌pa har ǰāy ki walā́ṛa

محبت یو په زړه سوي
راشه کښېنو سره دواړه

muhabát yū pə zṛə sə́wi
rā́ṣ̌a kṣ̌enū sará dəwā́ṛa

زه به تاته زړګی تش کړم
ته وماته لاس تر غاړه

zə bə tā́ta zırgáy taš kṛəm
tə wəmā́tə lās tər ğā́ṛa

غم د میني به نیمی کړو
په یوازي سر مه ژاړه

ǧam də míni bə nimáy kṛū
Pə yəwāzi sar məžāṛa

ښایسته یې ګلالۍ یې
د اسمان پیغله نجلۍ یې

ṣāyistā ye gulāləy ye
də asmān pégla njəlóy ye

لکه اوس چې یې پخوا هم
د مینو هرځای ملا وې

láka as či ye pəxwā ham
də məyə́nū hárǰāy mla we

خوار مجنون که پر سارا وو
ته هم سمه ورساره وې

xwār majnū́n kə pər sārā́ wū
tə ham sáma wərsarā́ we

د شیرینې حال دې ولیده
د فرهاد په غم کې ته وې

də širíni hāl di wə́lid
də farhā́d pə ğam ki tə we

چې به راز د مینې خپور وو
د هغه مجلس ډیوه وې

či bə rāz də míni xpor wū
də hağə́ majlə́s ḍewá we

مقتولان د عشق لیدل تا
په ورو ورو به پرې ژړل تا

maqtūlā́n də ʕišq lidə́l tā
pə wro wró bə pre žaṛə́l tā

وفاداره معشوقه یې
د عاشق د زړه ټوټه یې

wəfādā́ra maʕšūqá ye
də ʕāšúq də zṛə ṭoṭá ye

لنډۍ

طالبه خدای که به ملا سې
پر کتاب پروت یې یادوې شینکي خالونه

ka ba mulá se
taléba xdāy
pər kitāb prot ye yādəwé šinkí xālúna

طالبه روند سې کتاب کت که
ستا د کتاب تر حاشو ور دي زما خالونه

taléba rūnd se kitāb kat ka
stā də kitāb tər hāšó der di zmā xālúna

راسه د خان نوکري پرېږده
نوکر زما سه سپینه خوله به درکومه

rása də xān nokarī prézda
nokár zumā sə spina xwlə bə dərkawə́ma

تینګه مي مه نیسه په غېږ کې
سبا به بوی د لونګین درڅخه ځینه

tinga me mə nisá pə ğez ki
sabā́ bə būy də lawangín dər cáxə ǰína

خلک په چول کې تالا کیږي
زه د اشنا تر سینې لاندې تالا سومه

xálak pə čol ki tālā́ kizi
za də āšnā́ tər siné lā́ndi tālā́ swə́ma

یو واری تینګه په غېږ راسه
چې د ټټر روپۍ دې ګډې وډې کړمه

yaw wā́ri tínga pə ğez rā́sa
či də ṭaṭár rūpə́y di gə́ḍi wə́ḍi krə́ma

saqí ساقي

ساقي چرته کاسه نیمه شراب لري که نه؟
په خوا کښې چرته چنګ و یا رباب لري که نه؟

sāqí čárta kāsá níma šarāb laré kə na?
pə xwā kṣe čarta čángū yā rabā́b laré kə na?

ثواب د زاهدانو ملایانو شه نصیب
رندانو ته رنګین غونډې عذاب لري که نه؟

sawā́b də zāhıdā́nū mulāyā́nū šə nasíb
rındā́nū tə rangín ǧúnde azā́b laré kə na?

مسیحه! دا منمه چې تر مړي راغوې
دارو چرته د سوي زړه کباب لري که نه؟

masíha, dā mənə́ma če tə máṛi raǧawé
dārū́ čárta də sə́wi zṛə kabā́b laré kə na?

چې مستو ته مباح کاندې په میو لمبېدل
اوس وایه ملا جانه چې کتاب لرې کړنه؟

če mástū tə mabā́h kā́ndi pə máyō lambedә́l
os wā́ya mulājā́na če kitā́b laré kə na?

راغلی یم د خپله دنیاګی لاهو کوم
د خم کښې څه قطره نیمه شراب لرې کړنه؟

rāğə́lay yəm. də xpə́la dunyāgə́y lāhū́ kawə́m
də xum kṣe ca qatrá nima šarā́b, lare kəna?

د خم بې عزتي ده او چې شونډې د اجمل
راوړوه ساقي څه مې ناب لرې کړنه؟

də xum be izatí da ūče šū́ṇḍe də ajmál
rāwā́ṛawa sāqí cə may nāb lare kə na?

Spoẓmə́y
سپوږمۍ

سپوږمۍ د لوړو غرو د پاسه سوېده سوېده
سپینه رڼا په لویو دښتو خورېده خورېده

spoẓmə́y də lwáru ğro də pása ṣwayedá swayedá
spína rəṇā pə lúyū dáṣto xwaredá xwaredá

وږمې د ګلو له عطرونو سره
شپې د شپنو له آوازونو سره

waẓmé də gúlū lə satrū́nū sará
špe də španó lə āwāzū́nū sará

نشې د مېو له جامونو سره
زما په لاسو کښې څڅېږي و نه ګناه اچول
توبه وه مانه

našé də máyo lə jāmū́nū sará

(c) ketabton.com: The Digital Library

zmā pə lāsó kṣe janǰirū́na də guná ačawə́l
tobá wa mā́ta

زه دنشې له پیچو تابه اوښتم اوښتم
دا د مچکو له ګرمیو تاویده تاویده

zə də našé lə pičo tā́ba awuṣtə́m awuṣtə́m
dā də mačə́kū lə garmə́yū tāwedá tāwedá

ماله عصیان او ګناهونو سره
دې له مستۍ او هوسونو سره

mā lə ʿasyā́n aw gunāhū́nū sará
de lə mastə́y aw hawasū́nū sará

ساقي له ډکو ګیلاسونو سره
لاس ئې د مینې د وفا او د مستۍ کولې

حیا ویده وه

sāqí lə ḍəkū gilāsū́nū sará
lā́se də míne də wafā́ aw də mastə́y kawále
hayā́ widá wa

دا په مستۍ کې زما له غېږې رنګېده رنګېده
زه په هوس او په ګناه کې ډوبېدم ډوبېدم

dā pə mastə́y ki zmā lə ğiże ṛangedá ṛangedá
zə pə hawás aw pə gunā́ ki ḍūbedə́m ḍūbedə́m

له تازیو تازیو ارمانونو سره
له ښکلو ښکلو عذابونو سره

lə tázyū tázyū armānū́nū sará
lə ṣ̌kúlū ṣ̌kúlū 'azābū́nū sará

د زلمیتوب له کړاونو سره
د سباوون رڼا د ستر پرده وڅیرله
مینه رسوا شوه

də zalmitób lə kaṛāwū́nū sará
də sabāwū́n rəṇā́ də sátar pardá wə́ciṛəla
mína ruswā́ šwa

محشر
mahšar

شیخه مړ راځه محشر دی مځکه سوځي اسمان سوځي
خم له اوره سره چوي پیاله سوځي مستان سوځي

šáyxa mərāǰa mahšár day mjə́ka swə́ǰi asmā́n swə́ǰi
xum lə óra sará čə́wi pyālá swə́ǰi mastā́n swə́ǰi

د سکروټو مجمرونه د سینو ګرداب ته لویږي
په دوزخ کې پایکوبي ده څپه سوځي توفان سوځي

ðə skarwə́ṭū majmarū́na ðə sinó gardā́b tə lwíẓi
pə dozā́x ké pāykobí ða capá swə́ǰi tofā́n swə́ǰi

د سوما له خمه اخلي د جمشید په جام جامونه
د زردشت لحد اور واخیست خرقه پوش زاهدان سوځي

ðə somā́ lə xúma áxli ðə jamšéð pə jām jamū́na
ðə zardā́št lahað or wā́xist xırqapóš zāhıdā́n swə́ǰi

مهارت د عمر غوارې په مجلس چې ورګډیږي
د پخو رندانو ځای دی سست مذهب او ایمان سوځي

mahārát də súmar ğwā̌ri pə majlə́s či wərgaḍiẓi
də pəxó rındā́nū ǰāy day sust mazháb aw imā́n swə́ǰi

بدمستي د حیا هوی دی توبې سر پر سر ماتیږي
چیغې ورغلې محراب ته توبه سوځي شیخان سوځي

badmastí da hayāhúy day tobé sar pər sar mātiẓi
čiği wārğle mıhrā́b tə tobá swə́ǰi šayxā́n swə́ǰi

دا مسلك د خرابات دی په هر خم کې خرابه دي
حریفان پکښې غرقیږي ساقي سوځي رندان سوځي

dā maslák də xarābā́t day pə har xam ki xarābə́di swə́ǰi
harifā́n pakšé ğarqíẓi sāqi swə́ǰi rındā́n

د مطرب شهباز په لاس دی د احساس نغمې یې سره کړه
عقل فکر او ارخیستي اپلاتون او لقمان سوځي

də mutrib šahbā́z pə lā́s day də ıhsā́s nağmáye srakṛa swə́ǰi
ságal fikar or axístay aplatū́n aw luqmā́n

عقل لاړه وړکه کړي د جنون غيږي ته لويږي
د مجنون فکر سلطان دی دانا سوځي نادان سوځي

ságal lára wrǝ́ka káṛe dǝ junū́n ğīẓi tǝ lwīẓi
Dǝ majnū́n fikar sultā́n day dānā́ swǝ́ẓi nādā́n swǝ́ẓi

پای

د نصیر "هنر" پښتون په خط

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتور عبدالحکیم هلالی
دکتاب مؤلف

(c) ketabton.com: The Digital Library

DR. ABDUL HAKIM HELALI

PASHTO PHONEMIC ALPHABET

Pashto Academy

KABUL, 1976

Government Printing House

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library